

**Katona Gábor: Vallás, szerelem, diplomácia
Sir Philip Sidney élete és művészete**

Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 1998, 236 l. (Orbis Litterarum, 4).

A Kossuth Egyetemi Kiadó világirodalmi könyvsorozata újabb kötetel gyarapodott: az Erzsébet-kori Anglia ünnepektől költőjéről, Sir Philip Sidneyről szóló monográfiát jelentette meg, s ezzel a magyar anglistika régi adósságát törlesztette. Mindmáig nem született ugyanis Balassi Bálint angol kortársáról magyar nyelvű összefoglaló munka, s az angol reneszánsz költészet fejedelme legfeljebb a korszak kutatóinak szűkebb köreiből volt ismert. Noha korábban már több magyar szerző tanulmánya is foglalkodott Sidney gazdag életművének egyes részleteivel, valamint magyar kapcsolataival (Gömöri György, Szőnyi György Endre), a figyelemre méltó megállapítások nyomán sem állt össze e különleges tehetségű szerző egyéniségét és munkásságát bemutató egységes kép. Az igen sok tételt számláló angol nyelvű szakirodalom is többnyire egy-egy részlet feltárással és elemzésével foglalkozott, az életrajz és az írói munkásság egészét bemutató korszerű monográfia mindeddig hiányzott, így örömmel üdvözölhető, hogy a magyar párhuzamokban és kapcsolatokban is bővelkedő életmű magyar elemzőre talált.

A könyv négy nagy fejezetben tárgyalja Sidney literátori pályáját, eszmevilágának alakulását. Az első fejezet az író részletes biográfiáját adja, a második a költői eszmélkedés útját kíséri végig, filozófiai és művelődéstörténeti alapjait vázolja fel, a harmadik Sidney szonettciklusának szerelemfilozófiáját elemzi, a negyedik pedig az *Arcadia* című pásztorregényt mutatja be.

Katona Gábor tudományos igényű, ugyanakkor olvasmányos is izgalmas könyve több szempontból is fokozott figyelemre tarthat számot a reneszánsz kor iránt érdeklődő magyar olvasók körében. Az angol költő műveinek a jelen kötet által nyújtott gazdag szempontrendszerű elemzése révén azonnal szembevetődő lesz a párhuzamosság Balassival, noha természetesen a két költői mentalitás különbségei is elgondolkoztatóak. Már kettejük életének, sorsának alakulása között is meglehetősen hasonló dolgok fedezhetők fel. Az angol és a magyar reneszánsz líra klasszikusa egyazon évben született (1554), mindketten főrangú családból származtak, de szembekerültek az udvari körökkel, s haláluk is azonos módon következett be: ostrom közben, fiatalon, ágyúgolyó ütötte seb következtében hunytak el (Sidney 32 éves korában, Balassi 40 évet ért meg). Noha koruk kiemelkedő poétái voltak, életük folyamán egyiküknek sem jelentek meg műveik nyomtatásban, csak haláluk után értékelték őket kellőképpen az utókor (Sidneyt hamar, Balassit jóval később kanonizálta saját nemzeti irodalomtörténete). Nagyon hasonló volt a két költő írásművészetét meghatározó élményvilág is: a szerelem, az elmélyült vallásosság iránti igény, valamint a katonai (lovagi, ill. vitézi) erények értékrendje szabta meg literátori tevékenységük jellegét.

A hasonlóságok mellett természetesen az alkotásaikban észlelhető különbségek számbavétele is tanulságos az összehasonlító irodalomtudomány számára. A zárt lírai for-

mákra törekvés hozta létre a Balassi-strófát, viszont Sidney petrarkista szonettciklust írt (*Astrophel és Stella*), így kapcsolódott az itáliai reneszánsz hagyományhoz. Költészetelméleti megjegyzései Balassinak is vannak pásztordrámája előszavában, angol kortársa viszont *A költészet védelme* (*The Defence of Poesy*) címmel a kor egyik kiemelkedő, eredeti teoretikus értekezését alkotta meg az 1580-as évek elején (bár publikálására csak halála után, 1595-ben került sor). A szerelem humanista értelmezéséről, etikai státuszáról Sidney pásztorregényt írt (*Árkádia*), Balassi pedig közismert drámáját szentelte ennek a témakörnek (*Szép magyar komédia*).

Újabb s nem kevésbé izgalmas kérdés: vajon találkozhatott-e valamikor Sidney és Balassi? Ennek lehetősége ugyanis fennáll: 1573 őszén hónapokat töltött Sidney Pozsonyban, ahol számos helyi humanistával került ismeretségbe, többek között a költő apjával, Balassi Jánossal is. Egyes adatok szerint lóháton bejárta a Felvidék várait, Zólyomban is megfordulhatott, a Balassiak birtokán. Ha adatszerűen nem is igazolható a két fiatal költő találkozása, az kétségtelen, hogy humanista műveltségük, eszmeviláguk, értéktiszteletük összekapcsolta őket. Mindkettőjük tollát a humánus tisztelete vezérelte, ezért írja teljes joggal Katona Gábor: „Sidney élete és művészete tehát nemcsak az angol reneszánsz irodalom aranykorának, az európai és egyetemes kultúrtörténet egyik legragyogóbb korszakának jobb megértésében lehet segítségünkre, hanem a kor legáltalánosabb politikai és művészi dilemmáinak feltárásában is. Irodalmi munkásságát nem a hatalom, hanem a humánus szolgáltatába állította...” (208).

Aligha lehet eléggé hangsúlyozni, milyen fontos küldetést teljesít a Kossuth Egyetemi Kiadó akkor, amikor — a magyar irodalmat elemző-kutató monográfiákon, a Cso-

konai Könyvtár kötetein kívül — a világirodalom kiemelkedő szerzőiről, irodalmi jelenségeiről ugyancsak friss szemléletű, összefoglaló jellegű munkákat jelentet meg. A Gorilovics Tivadar és Abádi Nagy Zoltán által szerkesztett sorozat már korábbi három kötete (D. Rácz István: *Költők és maszkok. Identitáskereső versek az 1945 utáni brit költészetben*, 1996; Bényei Tamás: *Apokrif iratok. Mágikus realista regényekről*, 1997; Abádi Nagy Zoltán: *Világregény – regényvilág. Amerikai íróinterjúk*, 1997) révén is elismerést váltott ki, s a folytatás iránt nagy érdeklődést keltett. Érthetően, mivel a külföldi irodalmakról tudományos alapossággal (eredeti nyelvű idézetekkel) szóló, magyar szerzőktől származó művek száma nem túl nagy. A nemzetközi szakirodalom magyarra fordított kötetei többnyire nélkülözik a kelet-közép-európai jelenségek komparatistikai szempontú számbavételét. A nagy európai művelődéstörténeti korszakmonográfiák (középkor, reneszánsz, felvilágosodás) újabban megjelenő magyar fordításai is illusztrálják, hogy a nyugat-európai szerzők számára többnyire fehér folt maradt a magyar kultúra, az európai összképből hiányzik a magyar párhuzamok számbavétele. Szükséges tehát, hogy a magyar és a külföldi jelenségeket egyaránt ismerő szerzők térképezzék fel az európai szellemi múltat, nemzeti hagyományaink, kulturális értékeink csak akkor válnak ki érdeklődést a külföld részéről, ha nemzetközi kontextusban mutathatók be, az összehasonlító irodalomtudomány nyelvén tudnak megszólalni. Mindehhez értékes hozzájárulás Katona Gábor most megjelent könyve, amelyet kutatók és oktatók, diákok és a múlt iránt érdeklődő olvasók egyaránt haszonnal tanulmányozhatnak.

Bitskey István